

De Koerier

van

[2013] nr. 58

Brabants Heem

De meer dan honderd deelnemers aan de Brabants Heemdagen luisteren in een zaal van de NLDA naar de openingswoordjes.

Brabants Heem van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Beste lezer,

De zomer loopt inmiddels op een eind en dat betekent dat veel heemkundekringen, historische verenigingen en geschiedkundige kringen de draad weer oppakken en hun leden en belangstellenden weer een programma aanbieden met activiteiten. In deze *'Koerier van Brabants Heem'* blikken we nog even terug op de Heemdagen in Breda. Dankzij Heemkundekring Engelbrecht van Nassau zijn deze dagen weer succesvol verlopen. Waar de Heemdagen volgend jaar gehouden worden is nog even afwachten, maar er wordt druk onderhandeld met enkele kringen.

2

Ondertussen is het heemkundeveld volop in beweging, cursussen worden opgezet, symposia staan op stapel en kringen breiden hun werkveld verder uit. In deze Koerier vindt u daar de nodige voorbeelden van. Vooral op het gebied van kerkelijk erfgoed is er beweging. Dorpsgemeenschappen komen bijna letterlijk in opstand als hun kerk uit het dorpsbeeld dreigt te verdwijnen. Over dat onderwerp gaat Brabants Heem, samen met Erfgoed Brabant een cursuscycclus aanbieden met als coördinator ons bestuurslid Michiel Govers. Maar ook het komende Erfgoedcafé van de Monumentenfederatie in Ravenstein staat in dat teken.

Tenslotte willen wij de kringen vragen om ook dit nummer, dat elke kring in tweevoud krijgt toegestuurd, maar ook als digitale versie, te verspreiden onder hun leden, zodat zoveel mogelijk mensen kennis kunnen nemen van datgene wat zich afspeelt op heemkundig gebied.

Wouw, september 2013

René Hermans

MART VAN DE VEN OVERLEDEN

In onze vorige Koerier maakten we melding van het overlijden van Mart van de Ven. Daarbij plaats-ten we een verkeerde foto. Wij willen de lezers en zeker de familie van Mart daarvoor onze welge-meende excuses aanbieden. Hier een correcte foto. In de digitale uitgave is wel de juiste foto geplaatst. Onder enorme belangstelling is afscheid genomen van deze bevlogen bestuurder en heemkundige die tussen 1997 en 2004 voorzitter was van Brabants Heem. In die periode stimuleerde hij het onderzoek naar de abominabele toestand van veel historisch belangrijke boerderijen in Noord-Brabant. Hij was de initiatiefnemer en de motor achter dat onderzoek en van het 'Zwartboek Boerderijen' en het Ma-nifest, dat daaruit voortkwam.

Ook na zijn vertrek als voorzitter bleef hij het reilen en zeilen van de stich-ting volgen. Bij zijn uitvaart toonde een uitpuilende kerk hoeveel vrienden deze beminlijke persoonlijkheid had en hoe gezien hij was.

Mart van de Ven

BRABANTSE HEEMDAGEN 2013: BRED A NASSAUSTAD

Door Frans Roelvink

BREDA - Na een maandenlange voorbereiding en onder ideale weersom-standigheden werden op donderdag 8 en op vrijdag 9 augustus 2013 voor de 65ste keer de Brabantse Heemdagen georganiseerd. Dit keer in Breda, waar de Heemkundekring Engelbrecht van Nassau dit jaar het zestigjarig bestaan viert.

In nauw overleg met Brabants Heem werd gedurende deze twee dagen vorm gegeven aan het thema "Breda Nassaustad", waarbij de sterke band met en de rol en de betekenis van de Nassaus, de voorouders van het Ne-derlandse koningshuis, voor Breda centraal stond. Meestal worden de Bra-bantse Heemdagen in Oost- of Midden Brabant gehouden en het was dit keer voor het tweede achtereenvolgende jaar, dat de Heemdagen in West Brabant werden gehouden, nadat ze in 2012 door de Heemkundekringen in Klundert en Willemstad werden verzorgd.

Het kasteel van Breda

In de ochtend van donderdag 8 augustus werden de deelnemers verwelkomd op een plek, die bij uitstek geschikt is om de band van de stad met de Nassaus tot uitdrukking te brengen: het Kasteel van Breda. Het oorspronkelijke kasteel is in de tijd van Graaf Hendrik III van Nassau, rond 1536, verbouwd tot een renaissancepaleis met Spaanse en Italiaanse elementen, die vandaag de dag nog duidelijk zichtbaar zijn. Sinds 1828 is in het kasteel de Koninklijke Militaire Academie gehuisvest, die sinds enkele jaren onder de naam Nederlandse Defensie Academie (NLDA) jonge officieren opleidt voor de gehele krijgsmacht.

Na een welkomstwoord door de voorzitter van de plaatselijke organisatiecommissie, de plaatsvervangend commandant luitenant-kolonel Albertema en de voorzitter van de Heemkundekring Breda, Wim van Dongen, was het tijd voor de traditie, waarbij onder andere het vaandel van het Brabants Heem en een oorkonde werden overhandigd aan Heemkundekring Engelbrecht van Nassau.

Vervolgens werd een lezing met een presentatie gehouden door de Bredase historicus Boudewijn van de Calseijde. Op een boeiende wijze ging hij uitgebreid in op de geschiedenis van de Nassaus door de eeuwen heen en het kasteel van Breda. Ook de rol van de Nassaus op het wereldtoneel, met name in de tijd van de Bourgondiërs en de vele verbouwingen van het kasteel en paleis kwamen aan de orde. De presentatie werd met schitterende beelden en foto's geïllustreerd. Helaas moest hij de presentatie flink inkorten, omdat het strakke tijdschema met een kwartier werd overschreden.

Na de lezing was het tijd voor een rondgang over het terrein van het kasteel. Onder leiding van stadsgidsen van het Gilde de Baronie werden de deelnemers over de terreinen geleid. Op diverse punten viel een heleboel over de Nassaus als Heren van Breda te vertellen.

Bezoekers aan de Heemdagen 2013 op het Kasteel van Breda. Foto: Bob Dujardin

Het hoofdgebouw aan het paradeplein.

len, waarbij veel anekdotes en andere verhalen de revue passeerden. Onder andere over de in de vaderlandse geschiedenis zo bekende verovering van Breda door Maurits van Oranje in 1590 met het bekende turfschip met daarin verstopte soldaten. Op de plek waar destijds het schip van Adriaan van Bergen op Trojaanse wijze het kasteel binnenvoer, staat nu een standbeeldje ter herinnering aan deze gebeurtenis.

Aan het einde van de ochtend wachtte de deelnemers een voortreffelijk verzorgde lunch in een van de zalen van het kasteel.

De Grote Kerk en de stadswandeling

De middag van de eerste dag stond in het teken van een bezoek aan de Grote Kerk en een stadswandeling. Opnieuw waren de deskundige stadsgidsen van het Gilde de Baronie de goed geïnformeerde begeleiders van de verschillende groepen. In de Grote Kerk, een monument van Brabantse gotiek, een bouwstijl waarin ook bijvoorbeeld de Sint Jans kathedraal in Den Bosch en de Rombouts kathedraal in Mechelen werden gebouwd, werden niet alleen het koor bezocht, maar natuurlijk ook de diverse grafmonumenten van de oudste Nassaus en hun voorgangers.

Vooral het grafmonument in renaissance stijl van Engelbrecht II van Nassau en zijn echtgenote, Cimburga van Baden, zijn een uiting van de positie en de welstand van de Nassaus in de zestiende eeuw.

Tijdens de stadswandeling werden de groepen door de historische binnenstad geleid, waarbij ook een bezoek werd gebracht aan het Begijnhof. Oorspronkelijk lag het Begijnhof wat dichterbij het kasteel, maar omdat de Nassaus het kasteel wilden uitbreiden, werd het verplaatst naar de plaats waar nu het Begijnhof is gevestigd. Na de Tweede Wereldoorlog, toen duidelijk werd dat de begijnen zouden uitsterven, werden de huisjes betrokken door ongetrouwde dames. Het Begijnhof bezit een kruidentuin en het museum bevat een beeld van het interieur van de huisjes in de tijd, dat de begijnen er nog woonden.

Door de eeuwen heen heeft het Begijnhof de bescherming gekregen van de Nassaus en leden van het koninklijk huis hebben diverse malen het Begijnhof bezocht. Na de stadswandeling konden de deelnemers bijkomen en genieten op de vele terrasjes in de binnenstad.

Het Begijnhof te Breda. Foto: Bob Dujardin

Hedde gij, zedde gij versus edde gij, zijde gij

Na het voortreffelijk verzorgde tapasbuffet stond de avond van de eerste dag in het teken van een optreden van een duo, dat in carnavalstijd vele carnavalsvierders heeft bijgespijkerd over het Bredase dialect. Het optreden van de twee *'emeriti paoters Terrepetijn en Sjaggerijn van het Kielegats Taale Instetuu'* was een succes. Gelukkig werd het de vele Oost-Brabanders onder de aanwezigen niet al te moeilijk gemaakt om de verschillen tussen de Brabantse streektaalen duidelijk te maken. Maar gelachen werd er zeker tijdens dit avondprogramma.

De fietstocht

De tweede dag gingen de deelnemers op pad voor een fietstocht van ongeveer 35 kilometer onder leiding van het Fietsgilde de Baronie door de omgeving ten zuiden van de stad. Daar is op tal van plekken de invloed van de Nassaus op de omgeving zichtbaar, zoals de bossen en het kasteel Bouvigne. De tocht voerde door een afwisselend landschap, dat zich laat typeren als een beekdallandschap, omgeven door bossen op hogere zandgronden. De tocht begon bij het voor dit soort evenementen voortreffelijk ingerichte sportcomplex van de atletiekvereniging Sprint, waar de groepen op verschillende tijden van start gingen voor hun tocht. Net als tijdens de eerste dag

Bezoek aan de tuinen van het kasteel Bouvigne bij Breda. Foto: Frans Roelvink

vroeg de grootte van de totale groep, 100 deelnemers plus de begeleiders, om een goed georganiseerde logistieke operatie en de leden van de voorbereidingscommissie zijn daar uitstekend in geslaagd, mede dankzij de medewerking van de vrijwilligers van het Fietsgilde de Baronie en de beheerders en eigenaren van de locaties die onderweg werden aangedaan. Als een rode draad door de eerste en de tweede dag liep een quiz met vragen waarvan de antwoorden tijdens de verschillende rondleidingen en presentaties werden gegeven. Wie de meeste of alle vragen goed had beantwoord mocht zich 'Bram van Brabant' noemen en kreeg een prijs.

Het kasteel Bouvigne

De eerste halte van de fietstocht was het kasteel Bouvigne, gelegen in het noordelijke en oudste gedeelte van het Mastbos, dat rond 1520 werd aangelegd. Onder leiding van deskundige gastvrouwen werd een rondleiding gegeven door het kasteel. Hierbij kwamen de verschillende bewoners en eigenaren aan bod en konden enkele stijlkamers bezichtigd worden. Vervolgens kwamen de verschillende tuinen rondom het kasteel aan bod. Het kasteel heeft tuinen in verschillende stijlen en dat is goed zichtbaar. Het vraagt natuurlijk veel onderhoud. Momenteel is het Waterschap Brabantse Delta eigenaar van het kasteel. Het waterschap zorgde overigens voor een flesje Brabants water voor alle fietsers, dat onderweg tijdens de tocht goed van pas kwam tijdens het warme weer.

Het dal van de Mark

Na het bezoek aan het kasteel volgde een tocht langs de rivier de Mark, waarbij het karakter van het beekdallandschap duidelijk naar voren kwam. Op diverse punten had men een schitterend uitzicht op het dorp Ulvenhout. Het fietspad langs de Mark loopt door tot in België, maar de route boog al na een paar kilometer in de richting van Ulvenhout, om via het beekdal van de Chaamse Beek het Annabos te bereiken. Bijzonder was, dat de fietsers een stuk over een eeuwenoud spoor door een weiland werden geleid. Door ruilverkaveling was het oorspronkelijke spoor in twee delen gesplitst. De route door het Annabos leidde vervolgens naar een café-restaurant in het buitengebied onder Molenschot, waar de lunch werd gebruikt.

Een ambachtelijk bereid ijsje bij het Heem-museum Paulus van Daesdonck in Ulvenhout. Foto: Frans Roelwink

Het landgoed Anneville

Na de lunch werd de tocht vervolgd door het Annabos naar het landgoed

Anneville. Dit landgoed werd op het einde van de Tweede Wereldoorlog bekend door het verblijf daar van Koningin Wilhelmina, Prinses Juliana en Prins Bernhard van 1944 tot 1945. Bijzonder is, dat de inwoners van het bevrijde dorp Ulvenhout en de stad Breda uit dank daar hulde aan de Koninklijke familie brachten. Hiervoor hebben ze wel enkele kilometers moeten lopen.

Museum Paulus van Daesdonck

Voor het organiseren van de Heemdagen had Heemkundekring Engelbrecht van Nassau medewerking gevraagd van de Heemkundekring Paulus van Daesdonck uit Ginneken en Bavel en die medewerking werd graag verleend door het openstellen van het museum van de heemkundekring.

Na het bezoek aan Anneville was de volgende stop dan ook het museum, waar de fietsers werden getrakteerd op een ambachtelijk bereid ijsje. In het museum kregen de bezoekers uitleg over wat er allemaal te zien was. Deze uitleg werd verzorgd door vrijwilligers van het museum, die ook zorgen voor het onderhoud van het pand en het interieur en de tentoonstellingen verzorgen.

Het Mastbos

De laatste etappe van de fietstocht voerde de deelnemers weer door het Mastbos, maar nu werd het zuidelijke gedeelte aangedaan. Via de zogeheten Kogelvanger, waar in 1944 verzetshelden werden terechtgesteld, kwamen de fietsers in een gedeelte van het Mastbos, dat wordt gekenmerkt door lanen en dreven. De gidsen gaven een uitvoerige uitleg over het ontstaan van de bossen, de aanleg in de verschillende eeuwen en het onderhoud ervan. Bijzonder was het verhaal op een punt, dat het Duellaantje wordt genoemd. Daar vond in de negentiende eeuw een klassiek duel plaats tussen een officier in opleiding van de KMA, die van adellijke komaf was en een burgerdoc-

cent van de KMA, die zich beiden door de ander beledigd voelden. Hoewel het duel eigenlijk verboden was en de officier de burger dodelijk trof, werd de dader niet gestraft.

Tot slot was het weer tijd om na een vermoeiende dag naar het verzamelpunt bij atletiekvereniging Sprint te fietsen, om buiten op het terras heerlijk te genieten van een koel drankje en om elkaar even bij te praten.

De Duellaan en het Eeuwig Laantje in het Mastbos. Foto: Frans Roelvink

Het zangduo 'Puur Natuur'

In de avond was het tijd voor een voortreffelijk verzorgd buffet, gevolgd door een cultureel optreden van het zangduo 'Puur Natuur'. Na het optreden volgde de officiële afsluiting van de Heemdagen en de uitreiking van de prijs aan de persoon die zich Bram van Brabant mocht noemen.

Het was een mooie afsluiting van twee spannende, maar ook mooie dagen. Niet alleen door het prima weer, maar zeker ook door het gevarieerde programma, waarin aan het thema van de dagen, Breda Nassaustad, op verschillende manieren vorm werd gegeven.

ONZE WEBSITE IS VERNIEUWD

De vernieuwing van de website van Brabants Heem is inmiddels afgerond. We hebben nu de mogelijkheid om meer met foto's te werken. U kunt dat zien bij de artikelen over de Brabants Heemdagen. We proberen voortaan bij elk nieuwsbericht een 'uitgelichte' foto te plaatsen, zodat de berichten beter opvallen.

Op die site krijgen kringen de mogelijkheid om zelf berichten te plaatsen. Na fiatting van de webmaster, zijn de berichten dan voor elke bezoeker van de website te bekijken. Dit onderdeel van de website zal in de komende maanden geactiveerd worden en dan krijgt u ook te horen op welke manier de berichten aangeleverd kunnen worden.

De hulp van de kringen is onontbeerlijk om onze website aantrekkelijk te houden en om Brabants Heem en uw activiteiten onder de aandacht te brengen van een groot publiek.

Wij willen de kringen nogmaals vragen om regelmatig hun gegevens op onze site te controleren. In de praktijk blijkt namelijk dat sommige links niet meer werken, omdat de naam van de website van een kring veranderd is. Als u een mailtje naar de webmaster stuurt, worden de gegevens zo snel mogelijk aangepast.

CURSUSSEN MONUMENTEN BIJ BRABANTS HEEM

TILBURG - Ons erfgoed is geen rustig bezit meer. De tijd dat materieel erfgoed weinig zorgen baarde, is voorbij. Dat de beschermde status van een monumentaal object een redelijke garantie inhield voor behoud en toezicht hierop door de overheid is geen rotsvast gegeven meer.

Het delegeren van taken van Rijk naar Gemeente resulteert in zeer veel ge-

De kerk in Wouwe en het oude raadhuis zijn beide monumenten

vallen niet in gewenste bescherming en toezicht op monumenten. Door bezuinigingen vervallen bijvoorbeeld monumentencommissies. Broodnodige expertise blijkt op veel plaatsen verdwenen te zijn.

Via juridische procedures lukt het dikwijls toch om een monument van de gemeentelijke monumentenlijst te halen en alsnog tot sloop over te gaan. Gelukkig lukt het in veel gevallen ook om – soms via de rechter - erfgoed te behouden.

Voor ons heemkundigen is het daarom van groot belang zelf geschoold te worden, of de bestaande scholing te actualiseren. Wetgeving is zeer aan verandering onderhevig en monumenten blijven in gevaar.

Daarom wil Brabants Heem in het najaar weer actuele cursussen aanbieden om heemkundigen die zich bezighouden met monumentenbehoud en herbestemming ervan te scholen. Deze cursussen worden gegeven door het Monumentenhuis.

Avond 1:

Ontwikkelingen binnen de monumentenzorg op landelijk en provinciaal gebied – wijzigingen wet- en regelgeving (o.a. vergunningvrij (ver)bouwen aan rijksmonumenten, wijziging Besluit Ruimtelijke Ordening) – subsidieregelingen rijk en provincie.

Avond 2:

Gebiedsgerichte monumentenzorg: wat houdt dat in? Wat kan en wat moet in relatie tot het Besluit Ruimtelijke Ordening? Kun je cultuurhistorische waarden verankeren in het bestemmingsplan?

Avond 3:

Waarde stellend onderzoek voor monumenten: welke onderzoekvormen zijn er? Wanneer deze toepassen? Relatie met het ontwikkelen van restauratie- en ontwikkelingsplannen.

Het ligt in de bedoeling in oktober te starten in Oirschot. Brabant Heem kan ieder die zich in zijn plaats bezighoudt met monumentenzorg aanraden deel te nemen om zijn of haar kennis te actualiseren. Zodra nadere details bekend zijn, kunt u die vinden op deze site. Voor vragen: **Michiel Govers, tel.013 468 0471 of via e-mail michielgovers@brabantsheem.nl.**

BOEK OVER EERSTE WERELDOORLOG NOG TE BESTELLEN

DEN BOSCH – Ruim anderhalf jaar geleden startten drie provinciale heemkundekoepels, te weten Heemkunde Vlaams-Brabant, Brabants Heem en Heemkunde Gouw Antwerpen, onder impuls van laatstgenoemde een nieuw grensoverschrijdend samenwerkingsverband, dat de naam meekreeg van 'Werkgroep Hertogdom Brabant'. Hun eerste project omvat de gezamenlijke uitgave van een boek met korte verhalen van meer dan tachtig auteurs over het dagelijks leven in de Eerste Wereldoorlog, onder de titel: *"Met ons gaat alles goed. – 'De Grootte Oorlog' in het klein"*.

Dit boek bevat een compilatie van waar gebeurde, persoonlijke verhalen, 89 in totaal, vaak plaatselijk of uit familieverband bekend, gebundeld in een bijzondere publicatie, waarin vele heemkundekringen aan beide zijden van de Belgisch-Nederlandse grens hun mooiste en boeiendste verhalen hebben te boek gesteld. Dit werk van ongeveer 400 pagina's in vierkleurendruk, met vele afbeeldingen in zwart-wit, sepia of kleur, handelt nu eens niet over de oorlog aan het IJzerfront, maar tekent het lot van gewone mensen in oorlogstijd aan beide zijden van de grens, gescheiden door de lugubere 'doden-draad'. Wat beleefden de Belgische vluchtelingen die in 1914 Noord-Brabant

Een prent die gemaakt werd om de stroom Belgische vluchtelingen in 1914 in beeld te brengen.

massaal overspoelden? Hoe verliep – na de terugkeer – het dagelijks leven in de periode 1914-1918? Wat doorstonden de ontheemden, de gegijzelden, de krijgsgevangenen? Allemaal levensechte, waar gebeurde, korte verhalen uit het rijke erfgoed dat bewaard blijft in honderden heemkundige kringen. De drie betrokken provincies ondersteunen dit grensverleggend initiatief met projectsubsidies.

Het vooraf intekenen op het boek werd gestart op 17 juli. In verband met de vakantieperiode is de intekening op het boek verlengd tot 15 september, omdat veel kringen in september hun leden nog informeren over veel zaken. Inmiddels zijn er ruim 300 boeken verkocht en nog dagelijks komen er bestellingen binnen.

Presentatie op zaterdag 9 november te Hoogstraten.

De opmaak van het boek is zo goed als beëindigd en de druk en het binden volgt in september en oktober. De officiële presentatie van dit begeerde boek vindt plaats op zaterdag 9 november in de namiddag tussen 15.00 en 17.00 uur te Hoogstraten als een onderdeel van de 'Dag van de Brabantse Volks-cultuur'.

De bestelling, betaling en de uiteindelijke levering wordt per provincie opgevolgd. Men kan intekenen tegen de gereduceerde prijs van € 19,50 per boek, indien men het boek zelf komt ophalen tijdens de presentatie op 9 november in de namiddag. Of aan € 23,50, indien men het boek thuis wil laten sturen. Na 15 september is het boek alleen nog verkrijgbaar tegen de prijs van € 25,00 en daarin zijn de verzendingskosten niet inbegrepen.

Voor Nederland kan men het boek bestellen bij Brabants Heem, Postbus 1203, 5200 BG 's-Hertogenbosch. (e-post: intekenen@erfgoedbrabant.nl).

STICHTING HOOGHE HEERLICKHEYT WERNHOUT BIJ BRABANTS HEEM

De Stichting Hooghe Heerlickheyt Wernhout is als 128ste kring aangesloten bij de stichting Brabants Heem.

De kring uit Wernhout is ingedeeld bij regio 1.

De kring telt drie bestuursleden: voorzitter Leo Stes, secretaris Wil Damen en penningmeester Maurice Geuskens.

De kring telt op dit moment 192 begunstigers die elk half jaar een periodiek met de naam

Stichting Hooghe Heerlickheyt Wernhout

Het logo van onze 128ste kring

'Den Doren Boom' ontvangen. In de najaarsbijeenkomst van de Raad van Aangeslotenen krijgt de kring ruimte om zich aan alle andere kringen te presenteren. Een eigen site heeft de stichting op dit moment nog niet, maar hun activiteiten zijn wel op internet te vinden op www.zundert.nl.

Vanaf deze plaats heten wij de kring van harte welkom binnen de gelederen van Brabants Heem.

OP ZOEK NAAR 'ONNOZELE KINDEREN'

WOUW - Een artikel in het Historisch Nieuwsblad van december 2010 over de historiciteit van het verhaal van 'Onnozele Kinderen' (kerkelijke feestdag op 28 december) was voor oud-streekarchivaris West-Brabant, René Jacobs uit Wouw, aanleiding om zich wat te verdiepen in dat onderwerp.

Over het ontstaan van dit kerkelijk herdenkingsfeest, de viering ervan, de gebruiken in de Middeleeuwen en het bijgeloof weet hij inmiddels het een en het ander. Waar hij nu op zoek naar is, zijn gegevens over gebruiken in Brabant, in het verleden en nu. Werd daar aandacht aan geschonken en hoe? Zijn er nu nog hier of daar nog gebruiken? Zijn er liederen bekend? Zijn er foto's of andere afbeeldingen?

Hij ziet met grote belangstelling naar uw reacties uit, liefst per e-mail op rewija@hetnet.nl.

CONGRES OVER BEVRIJDING VAN DE KEMPEN IN 1944

TILBURG - Brabants Heem en het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen verzorgen op zaterdag 26 oktober hun 48ste gezamenlijke congres met als onderwerp '*De bevrijding van de Kempen in 1944*' in gasterij De Commanderie, Rielseweg 861, 5032 SB Tilburg. De Kempen in brede zin omvatten heel Noord-Brabant, de Antwerpse Kempen en de Limburgse Kempen. Het programma begint om 9.00 uur.

Ochtendprogramma

9.00 uur: zaal open

9.30 uur: ontvangst met koffie

9.45 uur: welkom door dr. **Jan-M. Goris**, voorzitter CSLVK

9.55 uur: opening door de dagvoorzitter prof.dr. **Wim Klinkert**

10.00 uur: Prof.dr. **Wim Klinkert**, hoogleraar te Amsterdam en docent aan

de Militaire Academie. Inleiding op het congressthema: de militair-operationele kant van de bevrijding van de Kempen, de strategie van Market Garden en de Brute Force-tactiek;

10.40 uur: Dr. **Luc. Vandeweijs**, archivaris bij het Algemeen Rijksarchief te Brussel, spreekt over 'Limburg in de defensieve strategie van het Belgische leger', met uitstapjes naar Nederlands Limburg, de Antwerpse Kempen en de Peel-Raam-stelling;

11.20 uur: koffiepauze

11.40 uur: Dr. **Jack Didden**, docent Engels, schrijver en specialist-publicist inzake de bevrijding van Noord-Brabant. Hij bespreekt nieuwe feiten over de strijd zowel in België als richting Zeeland (West-Noord-Brabant);

12.20 uur: vragen aan de drie inleiders; discussie.

12.40 uur: warme lunch

Middagprogramma

14.20 uur: lic. **Karel Strobbe**, publicist, medewerker van Cegesoma en projectmedewerker over de Tweede Wereldoorlog.

'De Bevrijding van Noord-Limburg: ongeduld, overmoed, angst, euforie, teleurstelling, wraak'; over de dagen van september 1944 in Noord-Limburg;

15.00 uur: Dr. **Henk Termeer**, wetenschappelijk medewerker Radbouduniversiteit Nijmegen. Hij bespreekt de ingrijpende gevolgen die de (aanstaande) bevrijding had voor het verzet in Noord-Brabant, Limburg en Zeeland en hun contacten met het verzet in België.

15.40 uur: theepauze

16.00 uur: lic. **Gorik Goris** zal spreken over de bevrijding van Geel in 1944

16.45 uur: vragen aan de drie inleiders; discussie o.l.v. de dagvoorzitter

17.00 uur: sluiting en dankwoord door de voorzitter van het CSLVK, dr. Jan-M. Goris

De kosten voor de studiedag (inbegrepen warme lunch, koffie/thee bij aankomst en in de koffiepauzes) bedragen € 35. De lunch vindt eveneens in De Commanderie plaats.

De congresbijdrage voor wie niet deelneemt aan de lunch, bedraagt € 15,00. Inschrijving is noodzakelijk (maximaal 100 deelnemers). Nadere informatie en een routebeschrijving na aanmelding.

Aanmelden voor Nederland: schrif-

Jan Franken, een van de drijvende krachten achter het congres

telijk of via e-mail bij Jan Franken, Torenakker 97, 5056 LM Berkel-Enschot.
tel. 0135- 33 33 66. e-mail: jjfranken@home.nl

Aanmelden voor België: schriftelijk of via e-mail bij Jan-M. Goris, Stadsarchief Herentals, Augustijnenlaan 1, 2200 Herentals. tel. 014-21 28 00. e-mail: archief@herentals.be

GEHEIMZINNIGE TEKENS AAN DE GEVEL

ZOETERMEER - Wie wel eens door een oude binnenstad wandelt, ziet nog vaak boven de voordeur een ornament in het raam boven de voordeur.

Het meest bekend is de levensboom. Maar er zit veel variatie in. Diverse andere symbolen kregen (vroeger) een plek boven de voordeur.

Toen men nog volop geloofde in kwade (en soms ook goede) geesten en demonen die rond het huis konden spoken, was de deur een belangrijke plaats die om aandacht vroeg. Of we die aandacht ook terugvinden in het bovenlicht, bespreekt Ben Veldstra uit Zoetermeer in een lezing die hij na jaren van studie over bovenlichten en metseltekens heeft samengesteld.

Om er achter te komen welke tekens een onheil werende betekenis hadden, gaat hij met zijn toehoorders kijken naar de oude tekens in het metselwerk van kerken en kastelen.

De symboliek, die men gebruikte in die bovenlichten, biedt de mogelijkheid om nog veel verder in de geschiedenis te duiken: tot in de Soemerische en Babylonische oudheid.

Het bovenlicht als ornament begon als *snijraam*, waarbij de roeden kunstig uit hout werden gesneden. De eerste waren er al rond 1700; vanaf 1850 komt het gietijzer op en dan wil opeens bijna iedereen een bovenlicht met een gietijzeren levensboom. Na 1880 komt glas-in-lood in de mode (Art nouveau). Tegenwoordig worden nog incidenteel nieuwe ornamenten van hout vervaardigd.

De toehoorders worden meegenomen langs de belangrijkste stijkenmerken van de Lodewijkstijlen (Lodewijk XIV tot en met Lodewijk XVI) en hoe het

Geheimzinnige tekens aan de kerk van Heemstede

daarna verder ging in de negentiende eeuw. Dan is te zien hoe oude symboliek opnieuw opduikt.

De lezing wordt met behulp van een PowerPointpresentatie verzorgd door **Ben Veldstra** uit Zoetermeer. Zie ook zijn website: www.bovenlichten.net. Als u interesse heeft, kunt u contact met hem opnemen: tel 079-3210250 of borro@ziggo.nl.

WERKGROEP 'DRIEKONINGENZINGEN' VRAAGT VERSTERKING

TILBURG - De Werkgroep 'Driekoningenzingen' zet zich in voor het behoud van deze traditie, die zich grotendeels concentreert in Tilburg en omgeving. Daarnaast is er nog een aantal plaatsen verspreid over de provincie waar deze eeuwenoude folklore nog bestaat.

Driekoningenzingen is van oorsprong een bedelfeest dat in de negentiende eeuw evolueerde tot een kindertraditie. Het Driekoningenzingen staat naar hedendaagse begrippen voor een traditie redelijk stevig in de schoenen, maar tegelijkertijd zijn er serieuze bedreigingen.

De werkgroep probeert deze het hoofd te bieden en wel op gevarieerde en creatieve manieren. Er wordt behoorlijk aan de weg getimmerd. Zo is de werkgroep er in geslaagd om het Driekoningenzingen geplaatst te krijgen op de Nationale Inventaris van het Immaterieel Erfgoed. Momenteel wordt onder meer gewerkt aan de voorbereiding van een internationaal congres. Daarnaast besteedt de werkgroep ook het nodige werk aan de voorbereidingen van het eigenlijke zingen, jaarlijks op 6 januari.

De werkgroep wordt gevormd door leden van vijf organisaties, waaronder de heemkundekringen van Tilburg en van Goirle. In verband met de plannen is de werkgroep op zoek naar versterking: wie wil er toetreden? Aanmelden en informatie bij Jan Rossou, secretaris van de Werkgroep 3KZ, email-adres: janrossou@gmail.com. tel. 013 536 2566.

REGIOVERGADERINGEN EN RAAD VAN AANGESLOTENEN

OIRSCHOT – Noteert u alvast in uw agenda dat de Raad van Aangeslotenen plaatsvindt op donderdag 21 november om 19.30 uur in Oirschot. Tijdens deze bijeenkomst komt in elk geval de begroting 2014 aan de orde.

Naar een spreker voor het tweede deel van deze avond wordt nog gezocht. Tevoren zijn er de regiovergaderingen. Na de pauze zal Ineke Strouken een lezing verzorgen. De kringen krijgen voor deze vergaderingen nog een aparte uitnodiging.

- Regio 1:** woensdag 9 oktober in Oud Gastel
Regio 2/3: donderdag 24 oktober in Baarle-Nassau
Regio 5: dinsdag 22 oktober in Eersel
Regio 7: dinsdag 22 oktober in Sint Oedenrode
Regio 9: woensdag 23 oktober in Zeeland
Regio 10: woensdag 9 oktober in Mierlo

UIT DE MEDIA

DE SUIKERHISTORIE IN WEST-BRABANT KOMT TOT LEVEN

ROOSENDAAL - Op het hoogtepunt van de suikerindustrie telde West-Brabant drieëntwintig verschillende suikerfabrieken. De oudste fabriek en tevens de eerste die in Nederland werd gebouwd, was de 'Azelman' in Zevenbergen.

Jan van Meer uit Oud Gastel is de man die alles van de suikerindustrie weet. Hij werkte heel zijn leven in de suikerfabriek in Roosendaal en is inmiddels zo een beetje onbezoldigd beheerder van het archief van de Suikerunie. Nadat enkele jaren geleden ook de CSM werd ingelijfd, kwam ook dit archief in zijn bezit samen met de archieven van alle vroegere particuliere suikerfabrieken. Hij heeft inmiddels een enorme collectie foto's en oude filmpjes. Zelf schat hij zijn collectie op meer dan 250.000 items.

In het najaar komt er een tentoonstelling in museum Tongerlohuys in Roosendaal en die tentoonstelling vormt de opmaat voor een reeks van lokale exposities en tentoonstellingen van plaatselijke heemkundekringen. Daarnaast wordt een programma samengesteld met lezingen en rondleidingen rond het thema 'suiker'. En dan komen er twee publicaties die praktisch helemaal gewijd zijn aan alle facetten van de suiker, variërend van de fabrieken in West-Brabant tot nog bestaande monumenten en van oude recepten waarin suiker

Een van de drie suikerfabrieken die Zevenbergen in de glorie tijd telde

een belangrijk ingrediënt was tot de invloed die de West-Brabantse suiker-industrie had op de industrie in de rest van Nederland en zelfs elders in de wereld.

Zowel de uitgave van 'De Ghulden Roos' uit Roosendaal als 'De Oranje-boom' uit Breda zal grotendeels in het thema van 'Suiker' staan. Beide publicaties kunnen ook gezamenlijk worden aangeschaft.

Om alles in goede banen te leiden is er een projectgroep in het leven geroepen met onder meer Jan van Meer, de Roosendaalse gemeentearchivaris Joss Hopstaken en historica Johanna Jacobs.

- *Bron: BNDeStem, 20 juli 2013 (Jan van Zuilen)*

ASTENSE KLOK STROOIT KLANKEN UIT OVER PARIJS

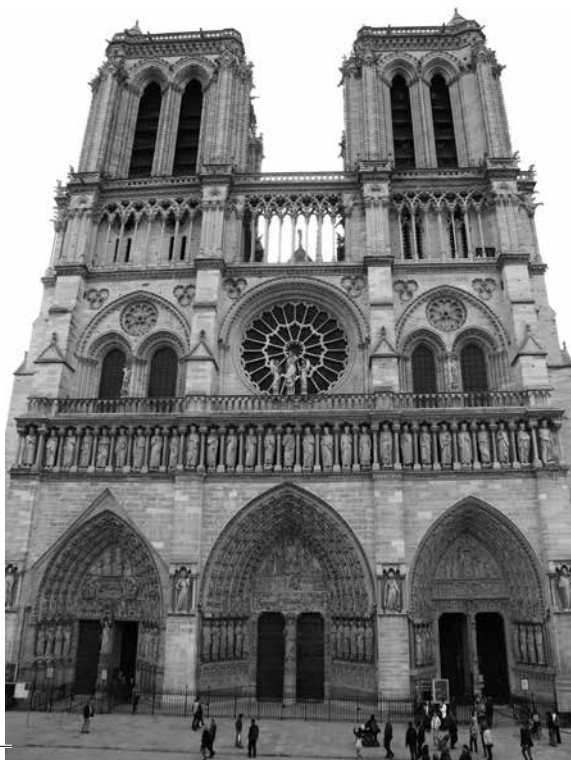
ASTEN - Wie in Parijs komt, kan daar voortaan de Mariaklok uit Asten horen luiden. Sinds 23 maart hangt deze grote luidklok in de zuiddoortoren van de Notre Dame. In het kader van de viering van het 850-jarig bestaan van de Notre Dame werd besloten om het geluid van de kathedraal in de oorspronkelijke glorie te herstellen.

De Koninklijke Eijsbouts in Asten kreeg de opdracht om de grootste klok 'Marie' te gieten. Dat gebeurde op 14 september 2012 in aanwezigheid van

de aartsbisschop van Parijs en de bisschoppen van 's-Hertogenbosch en Hasselt. De zes ton zware klok werd met een speciale vrachtwagen naar Parijs gebracht. Op 2 februari van dit jaar werden alle nieuw gegoten klokken ingewijd door de Parijse aartsbisschop en tot 25 februari kon iedereen in de kerk de klokken bekijken, waarna ze in de klokkenstoelen werden opgehangen. Op 23 maart werden de klokken voor het eerst geluid.

Voor het Klok & Peel Museum Asten was deze historische opdracht aanleiding om een permanente tentoonstelling in te richten met als titel 'Asten klinkt in de Notre Dame'. Bisschop Hurkmans en mevrouw

De Notre Dame in Parijs met de Astense klok

Eijsbouts-Knitel verrichtten op donderdag 27 juni de officiële openingshandeling.

De openluchtexpositie is te zien op het binnenplein van het museum. Er is onder meer een levensgrote replica te zien van de Mariaklok. Met teksten en foto's wordt aan de buitenmuren het proces van de productie van de klok weergegeven. Voor museumvoorzitter Harry van der Loo is de expositie de afronding van de vernieuwing van het museum. De afgelopen jaren is er heel wat veranderd in en om het gebouw dat in 2012 door koningin Beatrix werd heropend. Klokkengieterij Eijsbouts gaat 850 kleine Mariaklokjes gieten en de 'nul klok' is aan het museum geschonken.

- *Bron: Weekblad voor Deurne/Peelbelang, 4 juli 2013.*

EEN BOERENLEENBANK IN DE 'GOEI KAMER'

GEMERT – Het Boerenbondsmuseum in Gemert heeft er sinds afgelopen zomer een karakteristieke kortgevelboerderij bij met in de 'goei kamer' een boerenleenbank. Deze kortgevelboerderij is in minder dan een jaar door vrijwilligers gebouwd in samenwerking met bouwbedrijf Van Dinther, dat gespecialiseerd is in restauraties en reconstructies.

De boerderij werd gebouwd met stenen die afkomstig zijn van een boerderij uit Beek en Donk die werd afgebroken. Voor de steenfabrieken kwamen, waren de stenen die voor 1900 werden gebakken vaak ongelijkmatig van maat, kleur en hardheid. Door het ijzerhoudend grondwater waren ze vaak ook donkerder van kleur en dat wilde men graag terugzien in de nieuw de bouwen boerderij.

De boerenleenbank is er een zoals die rond 1900 vaak bij vooraanstaande families thuis was gevestigd. „Eén keer per week, na de laatste mis op zondag, kon er geld worden gehaald en gebracht”, gaf Harry Verkammen namens het museum aan tegenover het Eindhovens Dagblad.

In het museum wordt ook pater Gerlachus van den Elzen geëerd. Hij was de grote voorman van de boeren en het museum is in zijn geboortehuis gevestigd.

Wie het museum en de diverse gebouwen wil bekijken doet er goed aan even op internet te kijken naar de openingstijden op www.boerenbondsmuseum.nl.

- *Bron: Eindhovens Dagblad, 29 juli 2013 (Frank van den Heuvel).*

De kortgevelboerderij met de 'boerenleenbank' in het museum van Gemert

KRAANBAAN BIJ HELMONDSE CACAOFABRIEK TERUG

HELMOND – De ‘kraanbaan van Slits’ in Helmond ligt weer helemaal in het zicht. Het stukje industrieel erfgoed is de afgelopen maanden gezandstraald en gelakt en ligt er nu weer fraai bij.

De kraanbaan uit 1928 heeft de status van gemeentelijk monument en is typologisch uiterst zeldzaam. Inspanningen van gemeente en belangengroepen hebben er uiteindelijk toe geleid dat de sloopplannen niet doorgingen. De kraanbaan is aangekocht door gemeente Helmond. De bedoeling is dat nog voor de jaarwisseling het kraanhuis terug op de baan wordt geplaatst. Dat kraanhuis wordt nu met de hulp van ROC-leerlingen opgeknapt bij Van Weert Machinefabriek in Helmond.

- *Bron: Eindhovens Dagblad, 24 juli 2013.*

MARIA OMMEGANG BERGEN OP ZOOM NOG SPRINGLEVEND

BERGEN OP ZOOM – De jaarlijkse Maria Ommegang in Bergen op Zoom is nog steeds springlevend. Op de laatste zondag van juni trekt de processie door de eeuwenoude straten van de binnenstad.

De traditie van deze ommegang voert terug naar de middeleeuwen. Volgens een legende zou er een crucifix aangespoeld zijn op het Scheldestrand. In optocht werd het naar de binnenstad gedragen en sindsdien werd het elk jaar in processie door de stad gedragen. Dit groeide uit tot een volksfeest met een eigentijds processiegedeelte waarin ook het aangeklede Mariabeeld van het Lievevrouwegilde meetrok. In 1572 werd de jaarlijkse ommegang verboden. De tocht zoals die nu door Bergen op Zoom trekt, dateert uit 1945. De processie wordt gehouden om Maria te danken omdat Bergen op Zoom tijdens de Tweede Wereldoorlog groot oorlogsleed bespaard is gebleven.

De geschiedenis is bij de meeste mensen bekend, maar de openingsgroep in de stoet geeft een inleiding op deze historie. Zo’n achthonderd deelnemers maken de stoet tot een doorlopende theatervoorstelling. De geschiedenis van Bergen op Zoom, personages uit de Tachtigjarige Oorlog en kapelaan Ooijens die Maria de belofte van de jaarlijkse dankstoet deed, trekken mee door de binnenstad. Daarnaast is er een groep

Een groep uit de Maria Ommegang in Bergen op Zoom

'Oud Testament' die scènes uit de Bijbel in beeld brengt. Zeker de moeite waard om volgend jaar de laatste zondag van juni in de agenda te noteren voor een bezoek aan Bergen op Zoom.

- Bron: BNDeStem, 24 juni 2013 (Anne Deijkers).

RESTAURATIE OUDSTE BOERDERIJ IN BEST VORDERT

BEST – De restauratie van Nederlands oudste boerderij aan de Oirschotseweg 117 in Best vordert. Aannemer Hans van Kroonenburg plaatste over de stal een tijdelijke hal om in alle rust te kunnen werken. Nadat de pannen van het dak waren gehaald kon bouwhistoricus Dick Zweers uit Bergeijk de kapconstructie uit de dertiende eeuw goed bekijken.

Volgens hem zit er veel meer oorspronkelijk hout in dan eerder werd gedacht. Bij de restauratie ligt het zwaartepunt op het blootleggen van de kapconstructie en het stabiel en gezond maken van het casco. In de loop van de eeuwen is het dak scheefgezakt en daardoor staat de nok meer dan een meter uit het lood. Dat blijft ook zo, want het dak recht duwen, brengt de nodige risico's met zich mee. „Het oude eikenhout is langzaam aan het verstenen, een

spijker er in slaan lukt niet. Het is heel sterk, maar heeft zijn veerkracht verloren”, vertelde Zweers aan het Eindhovens Dagblad.

Een deel van het aangetaste hout moet worden vervangen. Dat gebeurt met epoxy, een soort kunsthars met de kleur van hout. Op andere plekken wordt de constructie versterkt met stutten. Als de restauratie over een jaar achter de rug is, keren de kalfjes van boer Scheepers weer in de stal terug. Die zijn nu tijdelijk ondergebracht in een moderne stal elders in het bedrijf. Als de restauratie achter de rug is, wordt ook de tijdelijke hal weer verwijderd en als het goed is kan het gebouw weer enkele eeuwen mee, al zal wel in de gaten worden gehouden hoe de stal zich in de toekomst 'gedraagt'.

- Bron: Eindhovens Dagblad, 1 juli 2013 (Vanda van der Kooi).

Een kijkje onder de kap van de oudste boerderij van Nederland. Foto: Michiel Wasmus

HISTORISCH TEGELTABLEAU TERUG NAAR ABN AMRO ROOSENDAAL

**ROOSENDAAL – Het tegelta-
bleau met daarop het oude bank-
gebouw van de familie Van Gilse
in Roosendaal gaat terug naar de
ABN Amro. Dat heeft de rechtbank
in Breda beslist.**

Het tableau was door een verhuizer
uit Roosendaal meegenomen toen
die begin 2012 in opdracht van de
bank de zolder van het pand op-
ruimde. Het Delfts Blauw tegelta-
bleau geeft een beeld van een deel
van de Roosendaalse Markt en werd

ontworpen en geschilderd door Jan Willem Lisper. De tegels werden ver-
vaardigd door de aardewerfabriek 'De Porceleyne Fles' in Delft ter ge-
legenheid van het zilveren jubileum van de bank van Van Gilse. In de onder-
rand staat de tekst: 1893 – 3 november - 1918.

De twintig tegels die samen het tableau vormen, werden door de familie Van
Gilse geschonken bij het 25-jarig bestaan van de bank die in 1935 failliet ging.
Op de plaats waar hun bank stond, staat nu de Amrobank. De bank kreeg
pas in de gaten dat het tegeltafelau weg was, toen de verhuizer het wilde
verkopen aan het gemeentelijk museum Tongelohuys.

Toen de bank aangifte deed van diefstal kwam het kunstwerk in de kluis van
het politiebureau te liggen. Inmiddels is het werk vrijgegeven en terugge-
bracht naar de bank. Wat er mee gaat gebeuren is nog niet duidelijk, omdat
eerst een kunstspectalist van de bank er naar gaat kijken. Een optie is dat
het in bruikleen wordt gegeven aan museum Tongelohuys zodat het voor
Roosendaal behouden blijft.

- Bron: BNDeStem, 22 mei 2013 (John Lazaroms).

*Het tegeltafelau dat mogelijk in het Tongelo-
huys geëxposeerd wordt.*

TOETJE EN SOEP UIT HUIJBERGEN

**HUIJBERGEN – De 'Hoeders van de Brabant Bokaal' hebben het project
'De Brabants Hap' gestart. Dat moet leiden tot een compleet overzicht van
streekproducten en streekgerechten met daarbij de plaats van herkomst,
de samenstelling en eventueel een recept met het bijhorende verhaal.**

Het project staat onder leiding van Jac. Biemans, Ferd Quik en Paul Spapens
en zij roepen Brabanders op om hun gerechten, recepten en verhalen te mai-
len naar recept@brabantbokaal.nl.

Om een idee te geven van wat de 'Hoeders van de Brabant Bokaal' precies voorstaan, nemen wij een artikel als voorbeeld uit 'Traverse' van 17 juli 2013 dat gewijd is aan recepten van de Wilhelmiëten in Huijbergen. Deze orde was van 1278 tot 1847 in Huijbergen in West-Brabant gevestigd. De paters hielden nauwgezet kasboeken bij en die bieden een inzicht in het reilen en zeilen binnen de kloostergemeenschap. In de kasboeken werd opgetekend wat precies aan eten werd gekocht en wat er voor betaald werd.

In het kasboek van 23 augustus 1698 werd het recept voor een 'Koude Schaal' genoteerd: *'Klop vier eieren los met een scheut brandewijn. Voeg hier anderhalve liter zoet bier aan toe. Leg in elk bord een beschuit. Giet het biermengsel er op en strooi er suiker en kaneel overheen.'*

De middeleeuwse abdij werd in 1944 bij de bevrijding verwoest, maar de Broeders van Huijbergen, die het klooster betrokken nadat de Wilhelmiëten in 1847 vertrokken, knapten het weer op. In de gebouwen houden ze door middel van het Wilhelmiëtenmuseum de herinnering in stand. Tot en met september is er een speciale expositie gebaseerd op wat de Wilhelmiëten rond 1700 aten. Die expositie is gebaseerd op de kasboeken.

Zo werd in 1715 voor het eerst citroen gekocht, in 1760 voor het eerst aardappelen en in 1780 koffie. Bij speciale gelegenheden werd bier gedronken dat niet zelf gebrouwen was, maar uit Diest en Hoegaarden werd gehaald. Van april tot en met september is het museum in het tweede en vierde weekend van de maand geopend van 14.00 tot 16.30 uur. Verder het hele jaar na telefonische afspraak met broeder A.A. Franken op telefoonnummer 0164 642 568 of 0164 642 650.

• Bron: *Stadsnieuws*, 13 maart 2013 en *Traverse*, 17 juli 2013.

De ingang naar het Wilhelmiëtenmuseum met op de achtergrond het poortgebouw.

BEUGELN VOORAL IN OOST-BRABANT POPULAIR

DEURNE - Beugelen is een volkssport waarbij een zware bol met een houten schop of sleger in beweging wordt gebracht met als doel die door een ijzeren ring te spelen. Het is vooral in Oost-Brabant en Belgisch en Nederlands Limburg een populaire sport en daartoe zijn speciale beugelbanen aangelegd.

Zo wordt in Deurne jaarlijks het toernooi om de Johan Engelsbokaal gespeeld. Het beugelen werd vroeger bij cafés en sommige boerderijen in de openlucht gespeeld op een grote beugelbaan met lemen ondergrond.

Cees van Beeck (1937-2012) in actie als beugelaar tijdens een toernooi in 2003. Thijs Flipsen en Peter van den Berk kijken toe.

Foto: Heemkundekring Deurne

In Deurne is die nog achter het heemhuis van heemkundekring H.N. Ouwerling te vinden.

De bedoeling van het spel is om de bol van ruim 4 kg door de beugel te spelen. Er wordt individueel gespeeld of twee tegen twee. Elke speler speelt met twee ballen, zodat er totaal vier ballen in het spel zijn. De sport vereist geen specifieke krachttraining.

Tactisch spelinzicht en spelvaardigheid zijn de belangrijkste criteria. Het spel kan gespeeld worden door jong en oud en door mannen en vrouwen.

„Het plezier in het spel wordt niet alleen gevonden door behendigheid in het omgaan met de zware ballen, maar ook door tactische balmanoeuvres om de tegenstanders het scoren te beletten”, zeggen de organisatoren van het Deurnese toernooi. Het toernooi werd naar de in 2003 overleden Johan Engels genoemd, omdat hij de grote stimulator van de beugelsport was en de initiatiefnemer van de beugelbaan. Meer informatie is te vinden op www.heemkundekringdeurne.nl.

- *Bron: Weekblad voor Deurne, 25 april 2013.*

BEELD VAN HELGA DEEN IN TILBURGSE TUIN

TILBURG – Het bedrag om een meer dan levensgroot borstbeeld van Helga Deen in de gelijknamige tuin aan de Willem II Straat te plaatsen is binnen. Enkele maanden geleden werd een actie gestart om 12.250 euro bijeen te brengen om het beeld gemaakt door kunstenaar Margot Homan af te kunnen werken en de plaatsen.

Dat bedrag is ruimschoots binnen en daarvoor kan de volgende stap gezet worden. Het beeld is een herinnering aan Helga Deen. De familie Deen werd begin 1943 uit hun woning gezet en de gezinsleden

Het beeld van Helga Deen vervaardigd door Margot Homan

kwamen in kamp Vught terecht. In juli werd Helga op transport gezet naar Sobibor waar ze op 16 juli werd vermoord. In kamp Vught hield ze een dagboek bij, dat in 2007 in boekvorm werd uitgegeven. In dat boek werden ook brieven opgenomen die ze aan haar verloofde Kees schreef.

Inmiddels is de kleiversie gereed van het meer dan levensgrote beeld waarover de kunstenares zegt dat het *'meer dan een innerlijke noodzaak en een bijzondere uitdaging'* is. Na bemiddeling door Arnoud-Jan Bijsterveld kwam het project op de crowdfunding-site *'tilburgvoor cultuur.nl'* en begonnen de middelen binnen te stromen. Nu het geld er is, krijgt Tilburg binnenkort een wel heel speciaal kunstwerk.

- Bron: *Brabants Dagblad*, 20 juni 2013 (Rik Goverde).

OOK ROOSENDAAL HEEFT EEN EIGEN CANON

ROOSENDAAL – Net als veel andere gemeenten in Noord-Brabant heeft ook Roosendaal nu een eigen canon. Met de nadruk op 'een', want met weinig moeite zou een tweede canon gemaakt kunnen worden met totaal andere onderwerpen. Dat bleek al meteen na de verschijning, toen BN-DeStem een dag later kopte: *'Mooi, maar waar zijn de Trommelaeren?'*

Met als titel 'Het verhaal van Roosendaal, een historische canon' verscheen het boekwerk in de reeks publicaties van het gemeentearchief en -museum.

Natuurlijk zijn de vijf kleine kernen die bij de gemeente horen niet verge-

ten. Twee zijn zelfs ouder dan Roosendaal. Nispen werd in 1157 voor het eerst genoemd en Wouw in 1232. Toch groeide Roosendaal sneller dan deze oudere dorpen. Dat kwam vooral door de turfontginning en het feit dat Roosendaal aan open water lag. Toen Roosendaal spoorstad werd, groeide het toenmalige dorp helemaal explosief.

Gemeentearchivaris Joss Hopstaken zegt over het boekwerk: „We hebben ervoor gekozen het boek te verdelen in tijdvakken en thema's. Acht mensen hebben aan de teksten geschreven. We pretenderen niet dé historische canon van Roosendaal gemaakt te hebben, maar spreken niet voor niets over één canon. Met andere woorden: er kan over gediscussieerd worden. Gráág zelfs. Wie weet komt er dan nog een vervolg.”

- Bron: *BNDeStem*, 21 maart 2013 (Govert van Veen)

De omslag van de Roosendaalse canon

MUSEUM ALS BALLAST AAN EEN BRUG

TILBURG – Tilburg heeft sinds 14 juni wel een heel bijzonder museum. Met de ingebruikname van de nieuwe brug over de Piushaven met de door de bewoners gekozen naam ‘Den Ophef’, heeft de wijk meteen een nieuw museum gekregen dat is ondergebracht in het ballasthuis van de brug.

Den Ophef over de Piushaven in Tilburg

De brug is een ontwerp van de Eindhovense kunstenaar en architect John Körmeling. Hij is één van Nederlands meest eigenge-reide kunstenaars. Dat liet hij ook bij de opening van de brug zien. Hij kwam toen per boot aan met achter die boot een enorme vis door schoolkinderen gebouwd van PET-flessen.

De nieuwe brug is een ophaalbrug en het contragewicht dat bij zulke bruggen hoort is door de architect veranderd in een glazen gebouw dat een paar meter zakt als de

brug open gaat. „Een museum dat op de raarste tijden open gaat”, zegt kunstenaar Körmeling. Eigenlijk was hij van plan om er een theehuis in te vestigen of een atelier, maar eerst moet zeker zijn dat de brug geen kinderziektes heeft voor er iets anders in ondergebracht wordt.

De eerste expositie is van Körmeling zelf. Hij heeft een grote pijl met de letters ‘Naar zee’ aangebracht. De naam van de brug verwijst naar de commotie rond de uit de hand gelopen kosten van de brug, het ontwerp en naar de vertragingen van het project. De aannemer ging failliet en uiteindelijk heeft de brug 3,2 miljoen euro gekost.

- Bron: *Brabants Dagblad*, 15 juni 2013 (Bas Vermeer).

HEEMKUNDEKRING SEPPE GEEFT EERSTE BOEK UIT

BOSSCHENHOOFD – Heemkundekring Seppe uit Boschenhoofd heeft voor het eerst een eigen boek uitgebracht. Vijf jaar geleden werd de kring opgericht en voor het bestuur is dit een nieuwe mijlpaal. Wel worden jaarlijks periodieken met korte verhalen en historische artikelen uitgebracht, maar dit is het eerste themaboek dat verschijnt.

Het themaboek van de vereniging gaat over De Jodenhoek, een rijtje woningen dat vroeger tegenover het retraits huis aan de Pastoor van Breugelstraat

stond. „De huisnummers 90 tot en met 112 ontbreken nog steeds in die straat”, weet Peter Franken van de heemkundekring. Tijdens een brainstormsessie kwam Jan Schouw met het onderwerp ‘De Jodenhoek’ en dat bleek een goed onderwerp voor een themaboek, omdat het een kenmerkend dorpsgezicht was. De naam Jodenhoek kwam van de Joodse handelaar Jacob Levie uit Etten-Leur die eigenaar was van het rijtje woningen. In het boek wordt duidelijk dat het om eenvoudige huisjes gaat die op scheve percelen waren gebouwd. Jan Schouw schreef samen met Piet Koevoets het werkje en bracht daarvoor uren door in het Regionaal Archief West Brabant. Van alle twaalf de huisjes werd genoteerd wie er hebben gewoond. De Jodenhoek werd in 1960 afgebroken. De kring heeft inmiddels ook een heel nieuw en modern logo en gaat op die manier met de tijd mee, want ook Facebook en Twitter zijn communicatiemiddelen die de kring heeft aangegrepen om jongeren aan te spreken.

- Bron: BNDeStem, 22 augustus 2013 (Frank Timmers)

Het nieuwe logo van de kring uit Bosschenhoofd

BERGEN OP ZOOM WERKT AAN HISTORISCH OPENLUCHTSPEL

27

BERGEN OP ZOOM – Stichting De Vierschaar uit Bergen op Zoom bereidt zich voor op een openluchtspel in 2014 dat helemaal in het teken staat van de Eerste Wereldoorlog. „Het wordt een spel in twee bedrijven met een verhaal over ‘klein leed in de Grote Oorlog’”, zegt regisseur Cees van Broekhoven.

Samen met voorzitter Piet van den Kieboom en woordvoerder Willy Michielsen werden eind augustus de plannen gepresenteerd. In 2013 wordt geen openluchtspel gepresenteerd, maar voor 2014 is gekozen voor ‘Exodus aan de Schelde’. De Vierschaar vindt dat het spel Bergen op Zoom op de kaart moet zetten en daarvoor is promotie tot ver buiten de regio nodig. De stichting werd in 2003 in het leven geroepen om klank- en lichtspelen nieuw leven in te blazen. Sinds dat jaar gebeurt dit onder de naam ‘De Zoomerspelen Bergen op Zoom’. De stichting is de koepelorganisatie van verschillende toneelverenigingen en andere organisaties die een bijdrage leveren. In totaal zijn er zo’n 400

Een tentenkamp met Belgische vluchtelingen

vrijwilligers bij de activiteit betrokken. Iedere nieuwe productie wordt in een twee- of driejarige cyclus opgevoerd.

De Vierschaar zet volgend jaar hoog in, want de stichting wil in 2018 bij de top vijf van openluchtspelen in Nederland horen. Het spel wordt gespeeld op 'Kijk in de Pot'. Op dit terrein verbleven in 1914 Belgische vluchtelingen in tentenkampen. Tienduizenden Belgen overspoelden dat jaar de stad op de vlucht voor de Duitsers. Overigens is die plaats nog niet definitief, maar binnen drie maanden wordt de knoop definitief doorgehakt.

Over het spel zelf wil de regisseur nog niet erg veel kwijt. In het eerste bedrijf naderen de Duitse troepen Antwerpen en breekt er paniek uit. In de chaos raakt een moeder een van haar kinderen kwijt op de vlucht naar Bergen op Zoom. Andere vluchtelingen nemen het kind op, maar in Bergen op Zoom blijkt dat het kind inmiddels naar Antwerpen terug is.

In het tweede bedrijf begint de moeder haar zoektocht richting Antwerpen. Dan komt er een beetje geschiedvervalsing, geeft de regisseur aan, want de dodendraad komt in beeld en die was er pas in 1915. Over de afloop deed Van Broekhoven geheimzinnig: „Sommigen zullen zeggen: het loopt goed af. Anderen: het loopt niet goed af!” Wie uiteindelijk wil weten hoe het afloopt, moet de media in de gaten houden en een kaartje zien te bemachtigen.

- Bron: BNDeStem, 26 augustus 2013 (Jan van de Kastele)

DE SCHIJFMACHINES VAN W.F. HERMANS GAAN NAAR GENT

DEN BOSCH - De schrijfmachines van Willem Frederik Hermans gaan naar boekhandel 'Limerick' in Gent. Na de sluiting van museum het Scryption in Tilburg werd de collectie van dit museum overgedaan aan de stichting Ontferd Goed. Deze stichting zet zich in om verweesde museumcollecties weer ergens onder dak te brengen.

In de Gentse boekhandel krijgt de collectie een plaats in een speciale Hermans-kamer. Bezoekers kunnen in een gastenboek een reactie achterlaten. Daarvoor wordt steeds een andere typemachine gebruikt en onderhouden. De stad Gent steunt de promotie en het onderhoud van de verzameling.

De verzameling van W.F.Hermans bestaat uit zo'n 250 objecten. Daaronder 155 typemachines, zeven lege koffers, tien telmachines, elf velotypes en vijf andere machi-

Boekhandel 'Limerick' in Gent

nes. Een codeermachine, een naaimachine en een bandrecorder maken deel uit van die vijf machines.

De collectie werd aan de boekhandel toegewezen na een stemming via internet, waarna een jury de knoop door moest hakken. Ook het universiteitsmuseum in Groningen en twee kunstenaars wilden de collectie in hun bezit krijgen.

- *Bron: Brabants Dagblad, 21 juni 2013 (Mieske van Eck)*

LA TRAPPE UIT BERKEL-ENSCHOT OMARMT ZUNDERTSE TRAPPIST

ZUNDERT – De nieuwe Zundertse blonde trappist wordt het negende officieel erkende trappistenbier. Twee van deze bieren worden er nu in Nederland gebrouwen en wel in Berkel-Enschot en in Zundert. Zes in België en één in het Oostenrijkse Engelszell.

Tot nu toe was La Trappe het enige Nederlandse trappisten-

bier, maar directeur Thijs Thijssen van de brouwerij in Berkel-Enschot vindt dat niet erg. „We voeren de slogan ‘*Neerlands enige Trappist*’ al een tijd niet meer. Dat is nu ‘*Proef de stilte*’ geworden.”

In Zundert gaat de brouwerij ‘De Kievit’ heten, maar het bier krijgt simpelweg de naam ‘Zundert’. Er komt steeds meer vraag naar trappistenbier en de trappisten hebben grote moeite om al die dorstigen te laven. „Wij gaan dit jaar voor het eerst door de 60.000 hectoliter bier”, weet Thijs Thijssen. Zij hebben in Berkel-Enschot nog ruimte om verder te groeien. Hier maken ze acht speciaalbieren waarvan de dubbele Trappist nog steeds het populairst is. De Quadrupel en de La Trappe Isid’or zijn echter met een flinke opmars bezig.

De grootste omzet heeft de brouwerij in Chimay op de voet gevolgd door Westmalle in Vlaanderen en Orval in Wallonië. Voor Zundert een stap om trots op te zijn en voor Berkel-Enschot een college extra op de biermarkt.

- *Bron: BNDeStem, 10 augustus 2013 (Tom Tacken)*

De brouwketels in ‘De Kievit’ in Zundert

GELDROPSE MONUMENTENLIJST BLIJFT TOCH BESTAAN

GELDROP - Het overgrote deel van de zeventig gebouwen in Geldrop en Mierlo hebben nu hun 'status' weer terug. Het college van B en W kwam terug op haar besluit toen een groot aantal bezwaren tegen het besluit werd ingediend. Geldrop-Mierlo schrapte in november vorig jaar de gemeentelijke monumentenlijst.

Daar had de gemeenteraad twee redenen voor: deregulering en een bezuiniging van 16.000 euro.

Dat besluit werd aangevochten door onder meer heemkundekring Myerle, heemkundekring Heeze-Leende-Zesgehuchten, Erfgoedvereniging Heemschut, de Henri van Abbestichting en de Stichting Cuypersgenootschap.

Op 18 maart zaten de bezwaarmakers bij de commissie voor de bezwaarschriften en die oordeelde dat de meerderheid van de bezwaren gegrond was. Het college volgde het advies van de commissie en trok het besluit in. Of daarmee de rust is teruggekeerd, is niet zeker, want het college van B & W is van plan om de gemeenteraad voor de zomervakantie nog een wijziging van de monumentenverordening voor te leggen.

- Bron: *Eindhovens Dagblad*, 8 april 2013.

BEDRIJFSARCHIEVEN ZIJN OOK INTERESSANT

GOIRLE - Een groot deel van het archief van textielfabriek Van Puijenbroek gaat naar de gemeente Goirle. Dat archief wordt ondergebracht bij het regionaal Archief Tilburg. Yvonne Welings van het archief is van mening dat de archiefstukken grote historische waarde hebben.

Het bedrijfsarchief gaat terug tot 1865 en geeft een vrij compleet beeld van de Goirlese textielfabriek in de negentiende en twintigste eeuw. Jarenlang stond het archief in dozen opgestapeld op de zolder van de fabriek. Tweede medewerkers van het Regionaal Archief Tilburg waren enkele maanden bezig met ordenen en men kwam tot de conclusie dat zorgvuldige opslag van nationaal belang is.

De gemeentearchivaris schreef aan de gemeente Goirle: „In tegenstelling tot naburige textielfabrieken produceerde Van Puijenbroek katoenen stoffen. Het bedrijf leverde aan het ministerie van Koloniën en

**Van
Puijenbroek
Textiel** ■

Dutch textile solutions since 1865

Het logo van de firma Van Puijenbroek

werkte samen met de Twentse textielindustrie. Als werkgever had Van Puij-
enbroek ook een grote invloed op de Goirlese samenleving.”

In het archief zit ook informatie over de geschiedenis van landgoederen in
Midden-Brabant, zoals de Utrecht, de Roovertsche Hei, Gorp en Rovert, de
Donk en Erica. Daarnaast is er van alles te vinden over verenigingen uit
Goirle.

- *Bron: Brabants dagblad, 3 april 2013 (Erik van Hest)*

‘KUNSTWERKEN AAN DE KNAAL’ BOEK OVER DE ZUID-WILLEMSVAART

HELMOND – De renovatie van Sluis 7 bij Helmond in de Zuid-Willems-
vaart is de aanleiding om extra aandacht te besteden aan de historie van
dit kanaal. De heemkundekring ‘Helmont’ presenteerde samen met het
comité ‘Kanaal met vaart’ een boek over de kunstwerken in de vaarweg.

De sluizen, havens en bruggen zijn stuk voor stuk staaltjes van techniek die
mooi zijn om te zien, zeker voor de liefhebbers. In het boek, dat de ondertitel
‘190 jaar bruggen, havens en sluizen aan de Zuid-Willemsvaart te Helmond (1823-
2013)’ kreeg, staat een beschrijving van alle waterbouwkundige aanpassin-
gen in de afgelopen 190 jaar.

31

Marinus van de Elzen stelde het boek samen en hij gaat niet alleen in op de
historie van de kunstwerken, maar ook de constructie en het doel komen aan
de orde in het boek dat door heemkundekring ‘Helmont’ aan het publiek
werd gepresenteerd.

- *Bron: Traverse, 26 juni 2013.*

**De volgende Koerier van Brabant Heem
verschijnt eind november.
Heeft u kopij voor dat nummer,
mail of stuur die dan voor zondag 3 november
naar martel6@hetnet.nl of Martel 6, 4724 GD Wouw.
Zo mogelijk zullen we uw teksten ook op de website
van Brabants Heem plaatsen.**

Voorzitter Pieter Smits van de voorbereidingscommissie toont het vaandel van Brabants Heem

Brabants Heem wil de ondersteunende organisatie zijn voor 128 zelfstandige Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking. Brabants Heem: van vrijwilligers voor vrijwilligers.

Parallele artikelen op de website: www.brabantsheem.nl

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200 BG 's-Hertogenbosch

Redactie: René Hermans

Bijdragen van: Frans Roelvink, T. v.d. Straaten, Hkk Tilborch.

Foto's: Frans Roelvink, Bob Dujardin, René Hermans, Adriënn Dekkers en diverse heemkundekringen.

Ontwerp en Drukwerk: **Koninklijke Drukkerij Em. de Jong**
Baarle-Nassau

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden veeleenvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.